

Ny bioteknologilov – bare en milepæl på veien?

Alle mennesker har menneskeverd, fordi de er mennesker. Når lovverket ikke er basert på dette prinsippet, blir grenseoppgangene vilkårlige, utydelige og ikke minst flyttbare.

Oppgitte interessekonflikter: Ingen

Forslaget til endringer i bioteknologiloven skal om kort tid behandles av Stortinget. Det har vært lite debatt i mediene om denne saken. En årsak til dette kan være at problemstillingen kan synes komplisert og være vanskelig å forholde seg til. En annen årsak kan være at en ny lov er en formalisering av gjeldende praksis. Dessuten har lovene for provosert abort og in vitro-fertilisering ligget som udiskutable faste punkter. Begge lovene baserer seg på at menneskeverdet ved livets begynnelse er gradert. Forslaget til ny bioteknologilov gjør også det og vil derfor samstemme bedre med de andre lovene enn hva den gamle loven har gjort. Kanskje oppfattes endringen derfor som lite kontroversiell.

Etisk harmonisering?

Det er imidlertid én viktig forskjell mellom den nye bioteknologiloven på den ene side og lovgivningen om abort og in vitro-fertilisering på den annen. I de to sistnevnte lovene veier man fosterets/embryoens verdi opp mot det enkelte par eller den enkelte kvinnes umiddelbare livssituasjon. Vi kan alle identifisere oss med parene og kvinnene og forstå den vanskelige avveiningen som situasjonen krever.

Den nye bioteknologiloven er blitt begrunnet med noe veldig nær løfter om fremtidige behandlingsmuligheter for mange alvorlige sykdommer. Hensikten med loven er altså ikke å hjelpe konkrete mennesker her og nå, men å kunne gi en liten mulighet for hjelp for et ukjent antall mennesker en gang langt frem i tid. De ønskede resultater som i bioteknologiloven skal rettferdiggjøre bruken av menneskeliv i forskning, er fjernere og langt mer abstrakte enn i lovgivningen om abort og in vitro-fertilisering. Dette innebærer en instrumentalisering av menneskeliv som vi ikke har sett tidligere. Det kan ikke være tvil om at dette vil påvirke måten vi betrakter det spirende menneskeliv på.

Gradert menneskeverd

Lovgivningen i Norge uttrykker en etikk der mennesket får gradvis større menneskeverd etter som det utvikles i mors liv. I prinsippet er det kanskje ingen skarpe skillelinjer, men av praktiske hensyn må det settes grenser for selvbestemt abort, nemndbestemt abort, medisinsk indisert abort osv. Dette betyr at et menneskeliv har varierende tyngde på vektsskålen etter når man skal veie det opp mot andre hensyn. Før eller siden får imidlertid barnet full rett til liv. Dermed deles menneskeheten egentlig i to: De som har fullt menneskeverd, og de som ikke har det.

Vitenskapen forteller oss at hvert menneske begynner sitt liv ved unnfangelsen. Det befruktete egget inneholder alt det trenger av informasjon for at det kan utvikle seg til et voksent menneske. Det trenger næring og oksygen, men det er også alt. Embryoet lager selv sine organer hvis det får arbeide uforstyrret. Denne lille skapningens essens, det at det er et menneske, endrer seg ikke i løpet av fosterlivet. Hva er det så som danner grunnlaget for en todeling av menneskeheten?

Ofte knyttes menneskeverdet til kognitive egenskaper som for eksempel bevissthet, evne til å skape relasjoner til andre mennesker og evne til rasjonell tenkning og handling. Andre ganger legges det vekt på fysiske egenskaper. Her kreves det at individet har nådd et visst utviklingsstrinn – der alle organene er dannet, der det kan oppleve smerte eller der det kan klare seg selvstendig. Problemet er at man ved å bruke ulike egenskaper som kriterium for menneskeverd ikke ender opp med en todeling av menneskene, men en gradering. Egenskaper er høyst ulikt fordelt mellom oss mennesker, og de forekommer i alle grader. Enhver grense i dette kontinuum vil måtte være helt vilkårlig. Det logiske er derfor *ikke å velge ut en grense for hvor godt utviklet disse egenskapene må være før et individ får fullt menneskeverd*. Å la egenskaper være bestemmende leder snarere til en *verdirangering av alle mennesker*. Men det kan ikke være slik at vi har menneskeverd i varierende grad, og at behovene til dem som befinner seg langt ned i hierarkiet, må vike for behovene til dem som er på toppen. En ren gradsforskjell for utvikling av visse egenskaper kan ikke rettferdiggjøre at noen mennesker ikke gis rett til liv.

Norges Kristelige legeforening mener at det eneste riktige er at *alle* mennesker har menneskeverd – *fordi* de er mennesker. Når lovverket ikke er basert på dette prinsippet, blir grenseoppgangene vilkårlige, utydelige og ikke minst flyttbare (1).

Veien videre

Den reviderte bioteknologiloven vil tillate at man henter stamceller fra embryoer som er blitt til overs etter in vitro-fertilisering. Det er god grunn til å tro at slike stamceller ikke er forskernes foretrukne verktøy. For det første må de biologiske foreldrene gi sitt samtykke, og mange vil kanskje vegre seg for det. For det andre vil stamceller fra overtallige befruktete egg ha en genetisk sammensetning som man ikke har innflytelse på. For å komme frem til behandlingsmuligheter for bestemte sykdommer er forskning på cellelinjer med de aktuelle sykdomsgenene mye mer potent. For å få frem slike må forskerne selv befrukte egg slik at de kan sørge for at disse får de aktuelle genene.

Slik lovverket er tenkt utformet, får vi dessverre ingen sikker barriere mot videre uthuling av menneskeverdet. Vi kan bare håpe for fremtiden at forskerne selv vil sette etiske grenser for sin forskning, at mediene ikke lenger vil utnytte enkeltsaker for å presse frem lovendringer, og at politikerne med rak rygg vil beskytte de aller svakeste og stå imot dem som har makt.

Torbjørn Folstad

folstad@doglover.com

Morten Magelssen

Espen Heen

Norge kristelige legeforening

Litteratur

1. Norges kristelige legeforening. Høringsuttalelse om ny biolov. www.nklf.org (15.12.2006).

Manuskriptet ble mottatt 13.11. 2006 og godtatt 15.12. 2006. Medisinsk redaktør Petter Gjersvik.